
Az érvénytelenség mint a fogyasztói jogvédelem eszköze

Bartha-Tóth Martina*

A tanulmány alapvető célja a fogyasztói jogok és az érvénytelenség kapcsolatának, valamint a két jogintézmény közötti kapcsolat fejlődési tendenciájának a vizsgálata. Az elemzés ezen kérdéskörhöz kapcsolódóan elsősorban a magyar polgári törvénykönyvek releváns rendelkezéseit veszi számba (alacsonyabb szintű jogszabályok rendelkezését csak említés szintjén érinti), illetve az fogyasztói szerződések érvénytelenségének joggyakorlatban alkalmazott jogkövetkezmenyei közül emel ki néhány példát.

Kulcsszavak: érvénytelenség, semmisség, fogyasztóvédelem, fogyasztói jogok.

Nullity as an instrument of consumer protection

The main objective of the study is to examine the relationship between consumer rights and invalidation, and the development trend of the relationship between the two jurisdictions. The analysis relates to this issue in the first line, taking into account the relevant provisions of the Code of Civil Procedure (the provisions of a lower level of legislation are only mentioned at the level of mention). In addition, it also sets out some examples of the legal consequences of nullity of consumer contracts.

Keywords: invalidity, nullity, consumer protection, consumer rights.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.3.1035>

Bevezetés

Az érvénytelenség elvi alapjait hatályos polgári törvénykönyvünk a szerződések általános szabályai keretében taglalja. Noha az új kódex a jogintézmény életében lényeges változásokat hozott, amelyek érintik az érvénytelenség szerepét, szabályanyagának rendszertani elhelyezkedését, szerkezeti felépítését és részletmegoldásait egyaránt,¹ jelen dolgozatban mégsem ezekre a változásokra szeretném a hangsúlyt fektetni, hanem arról szeretnék képet alkotni, hogy az érvénytelenség jogintézménye, hogyan kapcsolódik a fogyasztói jogok védelméhez, és milyen változásokon ment keresztül a szabályozás – gondolok itt elsősorban az érvénytelenség mint jogkövetkezmény alkalmazására – a fogyasztóvédelmi jog jelentőségének növekedésével párhuzamosan, illetve mik a fogyasztói szerződések érvénytelenségének következményei a gyakorlatban.

* PhD-hallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

¹ KEMENES István: Az érvénytelenség jogkövetkezmenyeinek szabályozása a Polgári Törvénykönyvben I. rész, *Gazdaság és Jog*, 2016/1., 3-8. o., 3. o.

1. A fogyasztói szerződések sajátos jellemzői

A polgári jog és ezen belül a szerződések joga a felek mellérendeltségének elvén, a felek akaratautónómiáján alapul. A szerződések jogát, illetve annak szabályanyagát a szerződéskötési szabadság, a partnerválasztási szabadság, a típuszabadság és a tartalom szabadsága jellemzi.

A fogyasztói szerződések azonban speciálisnak mondhatók abból a szempontból, hogy akár tradicionális, akár atipikus szerződésről beszélünk, fennáll annak a lehetősége, hogy a szerződéskötés során egyensúlyhiányos helyzet alakul ki. Az egyensúlyi eltolódás létrejöttének okai a fogyasztók informáltságának hiányában, kiszolgáltatottságában, a szerződést kötő másik fél gazdasági erejében, tehát a magánjogi viszonyokkal ellentétes alá-fölérendelt kapcsolatokban jelennek meg. Emiatt pedig indokolt lehet többletgaranciák nyújtása.² Ezek a többletgaranciák a kógens és klaudikálóan kógens szabályokon keresztül érvényesülnek, mely szabályok az érvénytelenség jogkövetkezményét alkalmazzák a jogszabályi rendelkezésektől eltérő tiltott szerződési magatartások esetén.

Általánosságban elmondható tehát, hogy az érvénytelenség egyik fő funkciója az, hogy megakadályozza a piaci árukapcsolatok rendjét megzavaró vagyoni viszonyok létrejöttét és beteljesedését,³ mely szerepkör fokozott jelentőséggel bír a fogyasztó és vállalkozás között létrejövő szerződéses jogviszonyokban.

2. A fogyasztói jogok és érvénytelenség az 1959. évi polgári törvénykönyvben

Hazánkban a szocializmus politikai, társadalmi berendezkedésének keretein belül nem beszélhettünk kifejezetten fogyasztóvédelmi tárgyú normaalkotásról, és a fogyasztóvédelmi jellegű jogalkotásra a rendszerváltást követően sem egy organikus fejlődés eredményeként, hanem az Európai Unióhoz történő csatlakozásra való felkészülés kapcsán kerül sor. Az ehhez kapcsolódó jogalkotói munka eredményeként már az 1959-es polgári jogi kódex⁴ (a továbbiakban régi Ptk.) is átélt több olyan módosítást, amelynek eredményeként a fogyasztóvédelmi normák megjelentek a jogszabályban.⁵

A régi Ptk. legelső olyan rendelkezése, amelyben már megjelenik az a jogalkotói szándék, hogy a szerződéses jogviszonyban a gyengébb fél valamiféle többletgaranciában részesüljön, a kódex 1977-es novelláris módosítása⁶ (a továbbiakban Ptk. novella) nyomán lépett hatályba. A régi Ptk. 209. §-ának (1) bekezdése szerint a jogi személy által kötött szerződésekben, ahol a jogi személy

² ZOVÁNYI Nikolett: A fogyasztóvédelem történeti fejlődése és szabályozási elvei, *Debreceni Jogi Műhely*, 2011/3., 75-76. o.

³ KEMENES i.m. 3. o.

⁴ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

⁵ VARGA Nelli: Gondolatok a fogyasztói szerződési jog kialakulásáról és fejlődéséről, *Debreceni Jogi Műhely*, 2013/3., 138-157. o., 149. o.

⁶ 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről

egyoldalúan meghatározott általános szerződési feltételt használt, és az számára indokolatlan, egyoldalú előnyt biztosított, lehetőség volt a szerződés megtámadására.⁷ A megtámadásra nemcsak a sérelmet szenvedett félnek volt lehetősége, hanem közérdekű kereset alapján a külön jogszabályban, a Ptk. novella végrehajtására kiadott törvényerejű rendeletben⁸ (a továbbiakban Tvr.) meghatározott személyeknek is biztosított volt ez a jogosultság. A Tvr. a közérdekű kereset lehetőségét a legfőbb ügyésznek, a Központi Népi Ellenőri Bizottságnak, a Szakszervezetek Országos Tanácsának, a szakmai (ágazati) szakszervezetek elnökségének és a működési területükön a szakszervezetek megyei (budapesti) tanácsának, a minisztereknek, az országos hatáskörű szervek vezetőinek, valamint a fővárosi, megyei tanácsok végrehajtó bizottságainak, illetve érdekképviselési feladatkörükben a szövetkezetek országos tanácsainak, továbbá az állampolgárok érdekképviselését ellátó más országos szervezeteknek és egyesületeknek is biztosította.⁹

Látható tehát, hogy az első terület, ahol a gyengébb szerződő felek védelemben részesítése és az érvénytelenség összekapcsolódott, az általános szerződési feltételek témaköre volt.

A következő fontos lépcsőfokot a 93/13/EGK irányelv¹⁰ implementációja jelentette. Ennek egyik lényeges hozománya az volt, hogy megjelent, és definiálásra került a fogyasztó fogalma:¹¹ A régi Ptk. jogharmonizációs célú módosítását¹² követően akként rendelkezett, hogy a gazdálkodó szervezet és fogyasztó közötti szerződés tisztességtelen kikötését a fogyasztó megtámadhatja akkor is, ha az nem minősül általános szerződési feltételnek.¹³ Fogyasztónak a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból szerződést kötő személy minősült.¹⁴ A módosítás legfontosabb újítása, jelentősége tehát abban állt, hogy már nemcsak az általános szerződési feltételek esetében alkalmazta a megtámadhatóságot mint jogkövetkezményt, hanem a szerződés alanyainak szűkítése, egyértelmű meghatározása mellett azt már valamennyi szerződéses rendelkezés tekintetében lehetővé tette, feltéve, ha az tisztességtelennek minősült.

További változásokat hozott az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelvének¹⁵ átültetése amely a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak az egyes vonatkozásairól szólt. A jogharmonizációs munka eredményeként a 2002. évi XXXVI. törvény, beiktatta az értelmező rendelkezések közé a fogyasztói szerződés általános fogalmát, és eltérő szabályokat fogalmazott

⁷ ZOVÁNYI i.m. 73. o.

⁸ 1978. évi 2. törvényerejű rendelet a Polgári Törvénykönyv módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról

⁹ Tvr. 5. §

¹⁰ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről, HL L 95., 1993.4.21., 29-34. o.

¹¹ VARGA i.m. 149. o.

¹² 2002. évi XXXVI. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról

¹³ régi Ptk. 209/A. § (1) bekezdés

¹⁴ régi Ptk. 685. § d) pont

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól, HL L 171., 1999.7.7., 12-16. o.

meg a fogyasztói szerződésekre a hibás teljesítés körében.¹⁶ Azokban az esetekben, ahol ezektől a szabályoktól eltértek a felek, a semmisség jogkövetkezményéről rendelkezett a jogalkotó.

Végezetül egy utolsó módosítást szeretnék még kiemelni a régi Ptk. életéből, mely ismételt az általános szerződési feltételekhez kapcsolódóan hatályosult.

2006-ban a korábban megalkotott szabályok felülvizsgálatának és átdolgozásának eredményeként kifejezetten rögzítésre került kódexünkben a fogyasztói szerződések tisztességtelen kikötéseinek semmissége.¹⁷ Ez a rendelkezés jelentős előrelépést jelentett, hiszen korábban a fogyasztónak csak megtámadásra volt lehetősége, míg az új rendelkezés már egyértelműen a semmisséget alkalmazta jogkövetkezményként ezekben az esetekben. A 93/13/EGK irányelv implementációja kapcsán egyébként kritika is érte hazánkat abból a szempontból, hogy az irányelv szövege eredetileg is a semmisség jogkövetkezményét tartalmazta, törvénykönyvünkbe azonban ennek ellenére a megtámadhatóság szerepelt.¹⁸

A régi Ptk.-val összefüggésben megállapítható tehát, hogy a fogyasztói jogok védelmét szolgáló és az érvénytelenség jogkövetkezményét tartalmazó szabályok elsősorban az általános szerződési feltételek, tisztességtelen szerződési feltételek és a hibás teljesítés jogintézményeihez kapcsolódtak. A szerződési feltételek körében a megtámadhatóság, 2006-tól a fogyasztói szerződések esetében a semmisség, a hibás teljesítés esetében pedig a semmisség volt az elsődlegesen alkalmazott jogkövetkezmény.

3. A fogyasztói jogok és az érvénytelenség az új kódexben

A 2013. évi V. törvény (a továbbiakban Ptk.) normarendszerében még inkább előtérbe került az a jogpolitikai, jogalkotói szándék, hogy a fogyasztók védelme érdekében a szerződéskötés során kialakult egyensúlyhiányos helyzeteket kiegyenlítsék és a magánjogi viszonyokban megszokott mellérendeltséget érvényre juttassák. Ennek a szándéknak köszönhető az, hogy jelentősen megnövekedett azon törvényi rendelkezések száma és jelentősége, amely az érvénytelenség jogkövetkezményét tartalmazza.

A kódex – elődjével ellentétben – nem határozza meg a fogyasztói szerződés fogalmát. A fogyasztó definiálása során azonban egyértelművé teszi azt, hogy a fogyasztó szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy, és csakis természetes személy lehet.¹⁹ Ebből következik, hogy kizárólag természetes személyek által kötött olyan szerződések esetében alkalmazhatóak a fogyasztói szerződések vonatkozásában meghatározott

¹⁶ VARGA i.m. 149. o.

¹⁷ 2006. évi III. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról, 5. § (2) bekezdés

¹⁸ GYURIS Árpád: Az Európai Unió hatása a magyar szerződési jogra (különös tekintettel a fogyasztói szerződés tisztességtelen feltételei szabályainak meghatározására a magyar magánjogi kódexekben), (doktori értekezés), Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2018, 271. o.

¹⁹ Ptk. 8:1. § (1) bekezdés, 3. pont

követelmények, ahol az egyik szerződő fél természetes személy, a másik viszont nem.

Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni azt, hogy fogyasztóvédelmi hatóság gyakorlatában ez korábban is ekként valósult meg, vagyis az eljárás megszüntetését, kérelem elutasítását eredményezte, ha a kérelmező nem természetes személy volt, úgyszintén az is, ha két természetes személy között kötött szerződéssel kapcsolatban merült fel vitás helyzet.

A bírósági gyakorlat ettől kicsit eltérően alakult és a nem adott teljesen egyértelmű állásfoglalást a kérdésben. A Legfelsőbb Bíróság az EBH 2005. 1321. számon közzétett döntésében kifejtette, hogy a szerződő fél csak akkor minősül fogyasztónak, ha a szerződést olyan célból köti, amely független az általa folytatott gazdasági tevékenységtől.

Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiuma is foglalkozott a fogyasztóvédelmi törvény által meghatározott fogyasztó fogalommal, és az EBH 2004. 1093. számon közzétett határozat éppen ellentétes végkövetkeztetésre jut a szakmai, gazdasági tevékenység vizsgálata körében, mint a fentebb hivatkozott döntés.

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban Fgytv.) 2. §-ának e) pontja alapján az a személy minősült fogyasztónak, aki – gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül – árut vesz, rendel, használ, illetve akinek a részére a szolgáltatást végzik, aki az áruval vagy szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás, vagy ajánlat címzettje.

A tényállás szerint az elsőfokú közigazgatási szerv határozatával a felperes minőségi kifogás szabálytalan intézésével kapcsolatos panaszát hatáskör hiányában elutasította, megállapítva, hogy a felperes, mint kft. vásárolt telefonkészüléket, ezért nem minősül fogyasztónak. A Legfelsőbb Bíróság szerint a fogyasztói státus egyik legfontosabb kritériuma, hogy a dolog megszerzése, birtoklása, használata annak végső felhasználása érdekében történjen. Arra nem merült fel adat, hogy a felperes a telefonkészüléket – amelyre előfizetői szerződést is kötött – további értékesítés céljából vásárolta volna. Tévedett tehát az alperes, mert az Fgytv. fenti rendelkezésének általa adott ilyen tág értelmezése azt eredményezné, hogy a nem természetes személy fogyasztó minden vásárlása gazdasági vagy szakmai tevékenysége körébe tartozna, következésképpen fogyasztónak egyetlen áru vásárlásakor sem lenne minősíthető.²⁰ Ez az elvi döntés tehát egyértelműen hibásnak minősítette a fogyasztóvédelmi hatóság azon (éveken át alkalmazott) gyakorlatát, hogy nem természetes személy által benyújtott kérelem esetében automatikusan, az ügylet céljának, gazdasági funkciójának vizsgálata nélkül hatáskör hiányában elutasította a kérelmet.

Ezekhez az elvi döntésekhez kapcsolódóan megjegyzést érdemel, hogy az Fgytv.-be már 2008. szeptember 1. napjával²¹ bekerült az a kitétel, hogy a fogyasztó

²⁰ Az eset részletes ismertetését lásd: OSZTOVICS András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban., <https://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovics-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267>

²¹ L. 2008. évi XLII. törvény a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról, 2. §

természetes személy²², vagyis a jogalkotó végül rendezte, egyértelművé tette a hatóság és a bíróság álláspontja közötti ellentmondást.

A fogyasztó fogalmában hozott változáson túl mindenképpen meg kell említeni azt a generális rendelkezést, amely a célzott joghatás hibáira vonatkozó szabályozás keretében azt rögzíti, hogy semmis az a kikötés, amely a törvénynek a fogyasztó jogait megállapító rendelkezéseitől a fogyasztó hátrányára eltér (fogyasztói jogot csorbító feltétel).²³

Ezen általános szabály mellett a Ptk. több ponton is tartalmaz releváns rendelkezéseket. A fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben például nem zárható ki érvényesen a megtámadás joga feltűnő értékaránytalanság esetében²⁴, semmis továbbá a fogyasztó jogáról lemondó nyilatkozata²⁵, a tisztességtelen szerződési feltétel²⁶, valamint semmisk azok a kikötések, amelyek a törvénykönyv kellékszavatosságra és jótállásra vonatkozó szabályaitól a fogyasztó hátrányára eltérnek.²⁷

Szintén semmisség a következménye a fogyasztói biztosítási szerződés és a fogyasztói összegbiztosítási és egészségbiztosítási szerződések kógens szabályaitól való eltérésnek.²⁸

A polgári jogi kódexek szabályrendszerének áttekintését követően az a következtetés vonható le, hogy már a régi Ptk. is hordozott egy jelentős jogszabályanyagot a fogyasztók speciális helyzetére figyelemmel, amely jelenség a hatályos törvényben még inkább tetten érhető.²⁹

Megállapítható továbbá, hogy az európai tendenciával összhangban a magyar szerződések jogában is egyre nagyobb mértékben, egyre erőteljesebben jelenik meg a jogterület, bár a jogalkotó eléggé óvatos az egyes fogyasztóvédelmi tárgyú irányelveknek a kódexben történő elhelyezését illetően, és a külön fejezetben való elhelyezés helyett csak elszórtan, egyes jogintézményekhez rendelt tartalmaz fogyasztóvédelmi tárgyú előírásokat.³⁰

²² Fgytv. 2. § a) pont

²³ Ptk. 6:100. §

²⁴ Ptk. 6:98 § (2) bekezdés

²⁵ Ptk. 6:101. §

²⁶ Ptk. 6:102. §

²⁷ Ptk. 6:157 § (2) bekezdés

²⁸ Ptk. 6:456 §

²⁹ TÓTH Gergő József: A fogyasztóvédelem megjelenése és kihívásai az érvénytelen és hatálytalan szerződésekben. in: *Érvénytelenség és hatálytalanság a polgári jogban* (szerk: Kriston Edit – Sági Edit), Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztésért, Miskolc, 2019, 40-42. o., 40. o.

³⁰ VARGA i.m. 152. o.

4. A fogyasztói szerződések érvénytelenségének jogkövetkezményei a gyakorlatban

Az olyan fogyasztói jogviták³¹, ahol a szerződés, illetve azok egyes rendelkezéseinek érvényessége is kérdésessé válik, hatáskör hiányában³² nem képezhetik a fogyasztóvédelmi hatóság eljárásának a tárgyát. A békéltető testületi eljárás elviekben ugyan nem zárja ki az ilyen jellegű kérdéseket felvető ügyekben sem a döntést, azonban a gyakorlatban az a tapasztalat, hogy nem igazán születtek olyan határozatok, amelyek ilyen jellegű jogkérdésben állást foglaltak volna.

A bíróság elé kerülő ügyek közül az úgynevezett devizaperek azok, ahol a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés érvénytelensége és az érvénytelenség jogkövetkezményei kapcsán jelentős bírói gyakorlat alakult ki. A devizaperek elbírálása a régi Ptk. rendelkezései alapján zajlott, illetőleg zajlik. Általánosságban elmondható, hogy a felperes adósok gyakorlata számos esetben csak az érvénytelenség megállapítását kérte, az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a levonása nélkül. Ha ilyen esetben a bíróság az érvénytelenséget megállapította, de az alperes viszontkeresettel nem kérte az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a levonását – mivel ő maga érvényesnek véli a szerződés minden elemét –, akkor a felperes az érvénytelen szerződés nyomán nem köteles a továbbiakban törleszteni, és a bank csak külön kérheti az érvénytelenség jogkövetkezményeként azt, hogy adós köteles legyen a felvett és még nem törlesztett kölcsönösszeg és kamatai megfizetésére.

Az érvénytelenség, valamint az általános szerződési feltételek, illetve a fogyasztóval egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételek kapcsán több dolgot is vizsgáltak a bíróságok. Vizsgálták többek között a főszolgáltatást megállapító szerződéses kikötést, az árfolyamkockázatot, az árfolyamkülönbözetet és az árfolyamrést, a kamatok, díjak egyoldalú megváltoztatását stb. Az ügyek elbírálása során kiemelkedő jelentőséggel bírt a Kúria 2/2014. számú polgári jogegységi határozata, amely a szerződéses rendelkezések tisztességtelenségével, érvénytelenségével kapcsolatos irányutatásokat tartalmazta, és amely jogi értelemben megalapozta a forintosítást.³³

Az ügyekben született ítéletekben az érvénytelenség jogkövetkezményeinek megállapítása mellett is a szerződés érvényessé nyilvánítása volt az általánosan alkalmazott jogkövetkezmény, amely egybevág az új kódex szabályozási elveivel. Ezt a gyakorlatot erősítette meg a Kúria devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási gyakorlatát vizsgáló Konzultációs Testület 2019. június 19-i ülésén

³¹ Az Fgytv. 2. §-ának s) pontja szerint a fogyasztói jogvita a fogyasztó és a vállalkozás közötti adásvételi vagy szolgáltatási szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy, valamint a fogyasztó és a vállalkozás között külön megkötésre kerülő adásvételi vagy szolgáltatási szerződés hiányában a termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, a szolgáltatás minőségével összefüggő vitás ügy.

³² Vö.: Fgytv. 45/A. §

³³ SIMON Károly László: A tisztességtelen szerződési feltételek vizsgálatának hazai bírói gyakorlata a devizahiteles perekben, *Európai Tükör*, 2019/3., 59-78. o., 61. o.

elfogadott állásfoglalása³⁴, amely szerint az érvényessé nyilvánítás az egyetlen alkalmazható jogkövetkezmény.

Az érvénytelen kölcsönszerződés érvényessé nyilvánítása során két – dogmatikailag egyaránt alátámasztható – megoldás alkalmazása ajánlható a bíróságok számára. A szerződést a bíróság akként nyilvánítja érvényessé, hogy a kirovó pénznem a forint válik, és ügyleti kamat az irányadó forintkamat szerződéskötés kori értékének kamatfelárral növelt mértékével egyenlő.

A másik megoldás, hogy a szerződést a bíróság akként nyilvánítja érvényessé, hogy a deviza-forint átváltási árfolyamot maximálja, a szerződésben rögzített kamatmérték forintosítási fordulónapig történő érintetlenül hagyásával.³⁵

Az érvénytelenség jogkövetkezményeivel összefüggésben a fent ismertetett példa is jól szemlélteti azt a tendenciát, hogy a bírói gyakorlat a jogkövetkezmények közül érvényessé nyilvánítást preferálta, és így a valóságban nem volt olyan nagy szakadék az érvénytelenség jogkövetkezményei tekintetében, mint amelyet a két törvénykönyv szövege alapján feltételezhettünk.³⁶

Összegzés

A fogyasztóvédelmi tárgyú jogalkotás térnyerésével párhuzamosan megemelkedett a polgári törvénykönyvek fogyasztói (többlet)jogokat biztosító rendelkezéseinek száma is. Ezek a jogszabályhelyek jellemzően kógens, illetőleg klaudikálóan kógens szakaszok, és a jogszabályi rendelkezésektől való tiltott eltérés esetében az érvénytelenség jogkövetkezményét tartalmazzák.

A fogyasztói többletjogokat és az egyensúlyhiányos szerződéses jogviszonyok kiegyenlítését biztosítani hivatott érvénytelenség és az arra vonatkozó rendelkezések fejlődési tendenciája, az uniós jogszabályok és jogharmonizáció által kijelölt keretek figyelembevételével zajlottak le.

A téma szempontjából releváns szabályok kezdetben az általános szerződési feltételek, majd tisztességtelen szerződési feltételek, valamint a hibás teljesítés keretében a kellékszavatosság és a jótállás szabályai köré csoportosultak, majd az új kódexben ezek a rendelkezések jelentős mértékben bővültek, és a kódexeken túl alacsonyabb szintű jogszabályokban is megjelentek. Ilyen jogszabályi rendelkezés például az Fgytv. azon szakasza, amely szerint a fogyasztói csoport létrehozására irányuló szerződés semmis³⁷, valamint a kötelező jótállás szabályait meghatározó kormányrendelet azon bekezdése, amely a jogszabályi rendelkezésektől a fogyasztó hátrányára való eltérést semmisséggel szankcionálja és egyben a semmisség jogkövetkezményeként deklarálja, hogy az érvénytelen rész helyébe a rendelet

³⁴ Elérhető: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/konz_testulet/deviza_megoldasi_javaslatok3.0.pdf

³⁵ Az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződési kikötések érvénytelensége esetén alkalmazandó további jogkövetkezmények köre és tartalma, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/konz_testulet/deviza_megoldasi_javaslatok3.0.pdf

³⁶ WELLMANN György: A szerződés érvénytelenségének a szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben, *Jogtudományi Közöny*, 2014/2., 61-70. o., 61. o.

³⁷ Fgytv. 16/B § (2) bekezdés

szabályai lépnek.³⁸ Az elemzés eredményeként végső soron a következő konklúziók vonhatók le.

A jelen tanulmány témája szempontjából számításba vehető szabályok, rendelkezések, jogintézmények száma jelentősen növekedett az idő előrehaladtával, a rendelkezések a megtámadhatóság irányából egyértelműen a semmisség irányába mozdultak el, a fogyasztó fogalma és az oltalom alá helyezett szerződések körének meghatározása számos pontosításon, szűkítő értelmezésen, meghatározáson esett át. Az új kódex hatálybalépésével az érvénytelenség esetében a szerződés érvényessé nyilvánítása az elsődlegesen alkalmazott jogkövetkezmény, amely szemléletbeli változás a kódex hatályba lépése előtti joggyakorlat tapasztalatait tükrözi.

Összességében elmondható, hogy az új polgári törvénykönyv érvénytelenség körében alkotott szabályai, a korábbi kissé elszórt jellegű szabályok helyett komplexebb, rendszerszintűbb megoldásokat alkalmaznak, és a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésekre vonatkozó rendelkezések külön fejezetben történő szabályozásának mellőzésével is képesek biztosítani a fogyasztói jogok magas szintű védelmét.

Irodalomjegyzék

- GYURIS Árpád: Az Európai Unió hatása a magyar szerződési jogra (különös tekintettel a fogyasztói szerződés tisztességtelen feltételei szabályainak meghatározására a magyar magánjogi kódexekben), Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2018
- KEMENES István: Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek szabályozása a Polgári Törvénykönyvben I. rész, *Gazdaság és Jog*, 2016/1., 3-8. o.
- OSZTOVITS András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban., <https://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267>
- SIMON Károly László: A tisztességtelen szerződési feltételek vizsgálatának hazai bírói gyakorlata a devizahiteles perekben, *Európai Tükör*, 2019/3., 59-78. o.
- TÓTH Gergő József: A fogyasztóvédelem megjelenése és kihívásai az érvénytelen és hatálytalan szerződésekben. in: *Érvénytelenség és hatálytalanság a polgári jogban* (szerk: Kriston Edit – Sági Edit), Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztésért, Miskolc, 2019, 40-42. o.
- VARGA Nelli: Gondolatok a fogyasztói szerződési jog kialakulásáról és fejlődéséről, *Debreceni Jogi Műhely*, 2013/3., 138-157. o.
- WELLMANN György: A szerződés érvénytelenségének a szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben, *Jogtudományi Közlöny*, 2014/2., 61-70. o.
- ZOVÁNYI Nikolett: A fogyasztóvédelem történeti fejlődése és szabályozási elvei, *Debreceni Jogi Műhely*, 2011/3., 1-8. o.

³⁸ A tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. Korm. rendelet, 1. § (5) bekezdés